

Οι επιδράσεις του περιβάλλοντος στο σχηματισμό των ονείρων

Ορθοδοξία / Ορθόδοξη Θεολογία και επιστήμη

Δημήτρης Τσιολακίδης, Θεολόγος

Η μελέτη του κ. Δημήτρη Τσιολακίδη για τη θεολογική εξέταση της φροϋδικής ανάλυσης των ονείρων (προηγούμενη δημοσίευση:<https://www.rempitousia.gr/?p=91470>) συνεχίζει την ανάλυση του τρόπου με τον οποίο τα ερεθίσματα από το εξωτερικό περιβάλλον συντελούν στη διαμόρφωση των ονείρων.

5. ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΕΡΕΘΙΣΜΟΙ-ΟΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ

Έχει αναφερθεί προηγουμένος ο σχετικός ρόλος που παίζουν οι αντικειμενικοί αισθητηριακοί ερεθισμοί στην πρόκληση του ονείρου κατά την ώρα του ύπνου. Η ιδιοσυστασία και ποσοτική αναλογία τους δεν επαρκεί για να εξηγηθεί το σύνολο των ονειρικών εικόνων. Έτσι στην προσπάθεια αιτιολόγησης του ονείρου αναγνώσθηκε ένας πρόσθετος υποκειμενικός ερεθισμός των αισθητηριακών οργάνων που καλείται εσωτερικός. Δεν είναι άλλο παρά οπτικά ή ηχητικά ερεθίσματα εντός του πεδίου πρόσληψης, τα οποία δέχονται τα αντίστοιχα όργανα των αισθήσεων αλλά δεν εστιάζουν σε αυτά. Τα ερεθίσματα αυτά αφήνουν ίχνη τα οποία στη συνέχεια θα τροφοδοτήσουν τις ονειρικές παραισθήσεις.

Στη συνέχεια όσα δημιουργούν ένα ζωηρό αποτύπωμα στον αμφιβληστροειδή μας χιτώνα απολήγουν στην προβολή φανταστικών μορφών και τα «φωτεινά σημεία»[13] που το συνθέτουν προβάλλονται στο όνειρο σε ίσες αριθμητικά, διαφορετικές εικόνες. Ο παλμός της φωτεινής αυτής απροσδιοριστίας γεννά ίσα αριθμητικά αντικείμενα με τις εικόνες που είναι σε κίνηση. Σε αυτή τη λειτουργία αποδίδεται η ροπή του ονείρου «να φαντάζεται διάφορα είδη ζώων, που ο πλούτος των μορφών τους συνδέεται με την όψη υποκειμενικών φωτεινών εικόνων».[14]

Χαρακτηριστικό των υποκειμενικών αισθητηριακών ερεθισμών στην υπόθεση ότι είναι πηγή ονειρικών εικόνων, είναι η εξάρτησή τους από εξωτερικά συμπτωματικά γεγονότα. Σύμφωνα με το Φρόυντ όμως προσφέρονται από ελάχιστα έως και μηδαμινά στη παρατήρηση και στο πείραμα. Δέχεται όμως την επίδραση από την παρουσία «υπναγωγικών ψευδαισθήσεων»,[15] που αφορούν σε εικόνες έντονες που εναλλάσσονται και παράγονται κατά τη διάρκεια του ύπνου. (Πρόκειται για εικόνες που για απειροελάχιστο χρόνο συνεχίζουμε να τις βλέπουμε

στο πρώτο μετά τον ύπνο άνοιγμα των ματιών μας).

Οι εικόνες αυτές σχετίζονται άμεσα με το όνειρο και εντοπίζονται στο κατώφλι του ύπνου. Εμφανίζονται όταν το πνεύμα ατονεί και η προσοχή λύεται. Στη φάση αυτή ο ονειρευόμενος βρίσκεται σε λήθαργο, κατάσταση στην οποία παράγεται η υπναγωγική ψευδαίσθηση και είναι εφικτή η εναλλαγή ύπνου και εγρήγορσης. Η διαδικασία τερματίζει όταν το υποκείμενο βρεθεί σε κατάσταση βαθέως ύπνου.

6. ΟΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΕΡΕΘΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

Η έρευνα των εσωτερικών πηγών του ονείρου δυνητικά καταλήγει στην εξέταση του οργανισμού. Τα εσωτερικά όργανα όταν είναι σε κατάσταση «'ερεθισμού ή αρρώστιας'» μπορούν να καταστούν πηγές εντυπώσεων, και ενεργούν όπως τα εξωτερικά ερεθίσματα. Σε κατάσταση ύπνου η συνείδηση της ψυχής για το σώμα βαθαίνει και διευρύνεται σε βαθμό που δε συμβαίνει όταν είμαστε σε κατάσταση εγρήγορσης.

Ερεθισμοί από τα μέρη του σώματος που αγνοούσε η ψυχή όταν είμαστε ξύπνιοι επιδρούν πάνω της και προστίθενται στη συνείδησή της. «Ο Αριστοτέλης ήδη θεωρούσε δυνατόν να μας επισημάνει αρρώστιες που ήταν στην αρχή τους και που δεν μπορούμε να τις προσέξουμε όταν είμαστε ξύπνιοι(κι' αυτό εξ αιτίας της μεγέθυνσης των αισθήσεών μας στη διάρκεια του ονείρου (σελ. 3)».[16]Τέτοια παραδείγματα ονείρων υπάρχουν και στους νεότερους χρόνους, που διευκολύνουν τις διαγνώσεις.(Γίνεται σχετική αναφορά στα όσα διηγείται ο Τισσέ στο πείραμα του Μπερνέφ στη σ.38)

Όλα τα παραπάνω δε σημαίνουν όμως ότι προϋπόθεση για τα όνειρα αποτελούν οι οργανικές διαταραχές. Όνειρα βλέπουν και τα υγιή άτομα. Το γεγονός αυτό φανερώνει ότι η εντελεχής ευαισθησία που έχουμε όταν είμαστε ξύπνιοι περιορίζεται στη καταγραφή μόνον εντυπώσεων ποιότητας, με τη συμβολή όμως των οργάνων μας η οποία πιθανόν να γιγαντώνεται τη νύχτα. Η επίδραση λοιπόν των οργανικών ερεθισμών γίνεται δεκτή σε ότι αφορά το σχηματισμό του ονείρου. Η απόδοση με ακρίβεια της σχέσης μεταξύ των δύο προϋποθέτει την ικανότητα της ερμηνείας των ονείρων, να αποτυπώσει τους συγκεκριμένους ερεθισμούς που προκάλεσαν το περιεχόμενο του ονείρου, το οποίο όμως είναι αυτό που τους αποκαλύπτει.

Υπάρχει βέβαια μια ομάδα ονειρικών εικόνων που εμφανίζονται σε διαφορετικούς ανθρώπους με όμοιο όμως περιεχόμενο, και καλύπτονται από μια κοινή ερμηνεία. Σε αυτή την ομάδα κατατάσσονται τα« όνειρα πτώσης από ένα ύψος, πτώσης δοντιού, πτήσης στον αέρα... κ.τ.λ.»[17] Τα όνειρα αυτά αποκαλούνται τυπικά ή

ομαλά όνειρα, και αποδίδονται σε εναλλαγή όμοιων ερεθισμών που προκαλούν κάποιο αίσθημα, και καθώς διακόπτονται συμπτωματικά και επανέρχονται με τον ίδιο τρόπο, προβάλλει αυτόματα το αυτό αίσθημα. Η επαναφορά του αισθήματος στη συνείδηση μορφοποιείται σε ένα όνειρο πτώσης. Αυτός ο τρόπος της ερμηνείας αναζητά μια εξήγηση που κατά τον Φρόυντ προέρχεται από μία κατά το δοκούν επιλογή των ομάδων των οργανικών αισθημάτων για να φθάσει σε μία ερμηνεία που μάλλον βολεύει παρά εξηγεί.

Σε ένα ανάλογο πνεύμα στοχεύει η απόπειρα του Μ. Σιμόν και το πείραμα του Μάουρλυ Βόλντ ώστε να διατυπώσει κανόνες που αφορούν σε αντίστοιχα όνειρα με σκοπό να διευκρινιστεί η σχέση ανάμεσα στα όνειρα και στους οργανικούς ερεθισμούς. Τα αποτελέσματα που προκύπτουν δε κρίνονται επαρκή για να εξηγήσουν «την ελευθερία που διατηρούν οι εικόνες που αναπλάθονται στα όνειρα»[18], ακόμη και με τη συνδρομή της θεωρίας των οργανικών ερεθισμών.

[Συνεχίζεται]

[13] Αυτόθι σ.36

[14] Αυτόθι σ.36

[15] Αυτόθι σ.36

[16] Αυτόθι σ.38

[17] Αυτόθι σ.42

[18] Αυτόθι σ.43

<http://bitly.com/1Gef6Fq>